

Pratarmė

Šis „*Archaeologia Lituana*“ tomas skirtas iškilaus lietuvių archeologo prof. dr. Jono Puzino (1905 10 01–1978 04 17) šimtosioms gimimo metinėms pažymėti. Prof. dr. J. Puzinas pagrįstai laikomas Lietuvos mokslinės archeologijos pradininku. Jis pagrindė modernią Lietuvos archeologijos periodizaciją, sutvarkė lietuvišką archeologijos terminiją. Šioje pratarmėje, nevardijant visų J. Puzino nuopelnų, keliais sakiniais būtina paminėti jo darbą aukštojo mokslo srityje. J. Puzinas nuo 1935 m. dirbo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Etnikos katedroje, kur skaitė Lietuvos proistorės kursą. Nuo 1940 m. pradžios J. Puzinas jau dirba Vilniuje, kai iš Kauno į Vilniaus universitetą buvo perkeltas Humanitarinių mokslų fakultetas. 1940 m. rugsėjį J. Puzinas buvo išrinktas Vilniaus universiteto Archeologijos katedros vedėju, o 1941 m. sausį – paskirtas ekstraordinariu profesoriumi. 1941 m. pradžioje jis buvo Humanitarinių mokslų fakulteto dekanu pavaduotojas (prodekanas), nuo 1941 m. birželio iki 1944 m. liepos (t. y. iki pasitraukimo į Vakarus) – fakulteto dekanas. Taigi pažymime mūsų universiteto vyresnio Kolegos jubiliejų.

Tomas pradedamas A. Pemkaus sudaryta ir gerokai A. Tautavičiaus papildyta prof. dr. J. Puzino darbų bibliografija, taip pat darbų apie J. Puziną bibliografija. Iš pateikto darbų sąrašo matyti, kokius mokslinius interesus turėjo šis tyrinėtojas, netgi kokie visuomeniniai rūpesčiai slėgė jo pečius. Toliau pateikiame paties J. Puzino kažkada į magnetofono juostelę įrašytą žodį „apie save ir kitus“, paruoštą J. Jankaus ir mūsų perspausdinamą iš „Aidų“ žurnalo. Iš buvusio emigracijoje J. Puzino žodžių matyti jo didžiulis domėjimasis Lietuvos archeologijos reikalais.

Toliau šiame tome spausdinami archeologų straipsniai įvairia tematika, tačiau daugiausia ta, kuria domėjosi ir prof. J. Puzinas. Vienas tokių klausimų – pirmųjų gyventojų pasirodymas dabartinės Lietuvos teritorijoje. Šiuo aspektu įdomus E. Štavičiaus straipsnis apie vėlyvojo paleolito kultūras Lietuvoje. J. Puzinas ypač daug dėmesio skyrė senajam geležies amžiui arba romėniš-

kajam laikotarpiui. Mūsų leidinyje yra keletas publikacijų, skirtų šio laikotarpio paminklams. L. Tamulyno straipsnyje skelbiami Jogučių kapinyno Klaipėdos rajone vyro kapo radiniai, tarp kurių yra labai reta omegos raidės pavidalo diržo sagtis, kalbanti apie prekybinius ryšius su Skandinavija, ietigalis su išlęsto rombo formos plunksna, leidžiantis pagal kapo medžiagą patikslinti tokių ietigalių chronologiją. M. Michelbertas aptaria ardomo Mikužių kapinyno Klaipėdos rajone radinius. Šiame kapinyne surasta gana daug senojo geležies amžiaus daiktų, tarp jų unikalų ir gana retų. A. Bliujienė pateikia senojo geležies amžiaus profiliuotų vadinamųjų *Berlock* tipo kabučių apžvalgą, jų paplitimą baltų žemėse, chronologiją.

Kiti straipsniai skirti vėlyvojo geležies amžiaus ir vėlesnių laikų paminklams ar radinių grupėms. Ir šių laikotarpių archeologijai prof. J. Puzinas yra skyręs gana daug dėmesio.

Šiame tome spausdinamas E. Vasiliausko straipsnis apie XII–XIII a. žiemgalių antkakles, V. Juškaičio straipsnis apie Rytų Lietuvos IX–XII a. pilkapių žirgų kapus, jų paplitimą, chronologiją. P. Blaževičiaus publikacija yra apie miestų kultūrinuose sluokniuose surastus žaisliukus – vilkelius su hebrajiškais įrašais.

Nors tomas skirtas prof. J. Puzino jubiliejui, pašten-gėme nekeisti nusistovėjusios leidinio struktūros. Šiame tome liko diskusijų, polemikos skyrelis, kuriame spausdiname numizmato E. Remeco atsakymą į S. Sajausko recenziją, išspausdintą 5 mūsų leidinio tome. Liko recenzijų skyrelis, tome tradiciškai pateikta V. Vasiliauskienės paruošta Archeologijos katedros mokslinės veiklos apžvalga.

Deja, šiame tome teko įvesti dar vieną skyrių – „In memoriam“. 2004 m. pabaigoje baltų archeologija patyrė kelias skaudžias netektis. Gruodžio mėn. mirė ilgame-tis Vilniaus universiteto darbuotojas, vienas iš nedaugelio prof. J. Puzino mokinių ir bendradarbių, doc. dr. Pranas Kulikauskas, daug prisidėjęs prie archeologų kad-rų rengimo pokario Lietuvoje. Spalio mėn. Maskvoje

mirė Rusijos mokslų akademijos, prof. habil dr. Valentinus Sedovas, didelę savo mokslinių tyrinėjimų dalį skyręs ir rytinių baltų archeologijai, 2002 m. dalyvavęs mūsų rengtoje konferencijoje „Jono Puzino skaitymai“. Šių tyrinėtojų atminimui skirtos A. Luchtano ir V. Žulkaus eilutės.

Ir džiugesnė naujiena. Skyrelyje „Mūsų jubilatai“ sveikiname „Archaeologia Lituana“ redkolegijos narį habil. dr. Adolfą Tautavičių 80 metų sukakties proga.

Prof. J. Puzino jubiliejinius metus tikimės užbaigti IV tarptautine konferencija „Jono Puzino skaitymai“, kuri įvyks mūsų universitete spalio mėnesį.

*Mykolas Michelbertas
Vilnius, 2005 m. gegužė*